

מדינת ישראל
משרד החינוך
המנהל הפדגוגי
הפיקוח ליישום חוק
זכויות התלמיד.ה

יומנה של בלומקה
פעילות בחינוך היסודי בעקבות קורצ'אק
זה פשוט לאהוב ילד
לכבוד יום זכויות הילדה הבינלאומי

תאריך: 20/11

יום זכויות הילדה.

יומנה של בלומקה

קישורים:

מכתבה של מנהלת המנהל הפדגוגי, הגב' אינה זלצמן.
יום זכויות הילד, אתר משרד החינוך - מעגל השנה
מצגת מלווה

יומנה של בלומקה
כתבה וציירה: איבונה חמילבסקה
תרגום מפולנית: אורי אורלב
הוצאת צלטנר, 2012

**"מאה ילדים הם מאה אנשים
אשר לא "אי פעם" ולא "עדיין לא" ולא "מחר,
אלא כבר עכשיו, היום. אנשים הם!"
(יאנוש קורצ'אק 1878 - 1942)**

כתבו: טובה בן ארי, המפקחת על יישום חוק זכויות התלמיד
יוסי מיכל, מדריך ארצי
עריכה ופיתוח טכנופדגוגי, רונית מאור, מדריכה ארצית

בלומקה, בפולנית Blumka פרח קטן, כותבת יומן בבית ברחוב קרוכמאלנה מספר 92 בוורשה. מי היה בלומקה? המלחמה והשנים הרבות טשטשו עקבות של ילדים רבים. ניירות דהויים, קרעים של מחברות ישנות, קטעי עיתונות, כריכות וספרים... כל אלה נאספו במשך חודשים רבים כדי לבנות בדיוק רב פיסה של אותו עולם שבו חיה בלומקה יחד עם ילדים אחרים. (מתוך הכריכה האחורית של הספר "יומנה של בלומקה").

בספר מרבה בלומקה לספר על קורצ'אק. יאנוש קורצ'אק המחנך היהודי מפולין הוא אחת מדמויות המחנכים הבולטות במאה העשרים. חזונו החינוכי התבסס על אהבתו הגדולה לילדים ואמונתו בטבע הילד. קורצ'אק הגשים את החזון החינוכי שלו במוסדות החינוכיים אותם ניהל לאורך השנים, במחנות הקיץ שהפעיל ועד לימיו האחרונים כמנהל בית היתומים בגטו ורשה.

לצד היותו איש חינוך היה קורצ'אק רופא. הוא נהג לבקר ילדים עניים וחולים וסייע להם ולהוריהם בכל דרך. אחת ממסקנותיו בעקבות הטיפול בילדים העניים היתה שהמחלות הקשות ביותר בתקופת הילדות הן ההזנחה, העוני, הטיפול הלקוי בהתפתחותם של הילדים וחוסר ההבנה לו הם זוכים מצד מבוגרים.

מטרת התהליך החינוכי לפי קורצ'אק היא לפתח את מלוא האישיות והכוחות של הילד. נקודת המוצא של המחנך צריכה להיות עולמו של הילד, החוויות אותן הוא חווה ותפיסות העולם שלו. על מנת ליצור מרחב חינוכי משמעותי יש להתייחס למכלול התפיסות, הדיעות והערכים של הילד, ועל כך אמר קורצ'אק "אנו מחלקים את השנים לבשלות הרבה או מעט: אולם אין יום לא בשל, אין כל היררכיה של גיל, אין כל דרגות גבוהות ונמוכות בכאב ובשמחה, בתקווה ובאכזבות (של צעירים ושל מבוגרים)" (כהן, 1974). בבית היתומים אנו מגלים גם את החינוך לאחריות אישית של כל אחד מהילדים הן לעצמו והן לאחרים.

קורצ'אק התנגד לכל התייחסות מזלזלת לגיל הילדות, ותפיסתו כשלב בהתפתחות שהמבוגרים מבינים ויודעים מה הם צרכיו של הילד. הוא גרס כי על מחנכים להבין את עולמו הייחודי של הילד, להכיר בזכותו המלאה לכבוד ולאהבה, ולהיות פתוחים ללמידה של עולמו של הילד על כל מורכבותו.

מטרות

1. העלאת מודעות למורשתו של יאנוש קורצ'אק, "אבי הזכויות הילדים".
2. פיתוח הבנות בדרכים למימוש זכויות ילדים מ"יומנה של בלומקה" ועד לשולחן התלמיד/ה כיום.
3. למידה בדבר הקשר שבין מימוש או הפרה של זכויות לבין אחריות אישית ואחריות אזרחית משותפת.

פעילות פתיחה - מורשת קורצ'אק

1. דרכו החינוכית של קורצ'אק הייתה להעניק זכויות לצד אחריות אישית ואחריות חברתית. רשמו אלו זכויות מובאות לצד האחריות החברתית.
2. קורצ'אק קבע גבולות לזכויות בעת הפרת זכויות של אחרים. ספרו את הסיפור של אחת הדמויות בסיפור. לו פגשתם בסיפור דומה בבית הספר, כיצד הייתם נוהגים?
3. "הוא גם אומר, שלילד יש הזכות המלאה להיות הוא עצמו ויש לו זכות ליחס של כבוד" (עמ' 51, יומנה של בלומקה). רשמו את האירוע שבו חשו הילדים שיש להם כבוד כמו למבוגרים בסיפור? ספרו על אירוע בו החלטתם להתנהג בדרך שבחרתם גם אם הייתה שונה מזו של אחרים.
4. "אדון דוקטור מלמד אותנו להתייחס יפה לכל החיות" (עמ' 42, יומנה של בלומקה). קורצ'אק מבטא בסיפור יחס מיוחד לחיות קטנות באירועים שונים. למה לדעתכם קורצ'אק ציין דווקא את החיות האלו?

"בלומקה כתבה יומן" - כתיבת יומן

1. שיח כיתתי/קבוצתי -
א. מדוע אנשים כותבים יומן אישי?
ב. מה ניתן לכתוב ביומן האישי?
ג. עיינו באמנת זכויות הילד, והצביעו על זכויות של ילדים המתממשות, לדעתכם, באמצעות כתיבת יומן.
2. לאורך ההיסטוריה בני אדם כתבו יומנים אישיים מסיבות שונות. אתרו דוגמה ליומן אישי כזה, והתייחסו לסוגיות הבאות -
א. מי הדמות שכתבה את היומן?
ב. מה הן, לדעתכם, הסיבות שבגללן הדמות בחרה לכתוב יומן?
ג. על מה כותבת הדמות?
3. למה, לדעתכן/ם, בלומקה כתבה את היומן? כיצד היומן עזר לה?
למה, לדעתכם, בחרה הסופרת לכתוב את הסיפור בצורת יומן?

יאנוש קורצ'אק-1945-13299

"זכר תיארה בלומקה ביומן שלה את הצילום" - הילדים בבית היתומים

1. המורה תקריא בפני התלמידים את האופן בו מתארת בלומקה כל אחד מהילדים שחיו איתה בבית היתומים, וצולמו בצילום המופיע בתחילת הספר. (עמ' 26-6)
2. התלמידים יתבקשו לעיין באמנת זכויות הילד, ולציין אילו זכויות באות לידי ביטוי בתיאור הדמות שבחרו. לדוגמה: קוציק מתואר כילד ש"אף אחד לא זוכר איך קוראים לו...", וסעיף 7 באמנה בהתאם מתייחס לזכות של ילד לשם וזהות; על אברמק כותבת בלומקה שהוא הכין מגרות ולכל ילד יש מגרה "ולאף אחד אסור להציץ בה בלי רשות", וסעיף 16 באמנה מתייחס בהתאם לזכות של ילדים לפרטיות.

למורה: ניתן להתייחס לייצוגים הבאים של זכויות בדמויות הילדים שבלומקה מתארת

- א. **זיגמוש** - הזכות לאכול וחשיבותו בהתפתחותם של ילדים, הזכות לבריאות, היחס לחיות (זיגמוש קנה דג ושילח אותו לחופשי) והקשר בינו לבין היחס לבני אדם.
- ב. **רגינקה** - חשיבות קריאת ספרים, הזכות ללמוד ולהתפתח, הקשר בין מגדר ומראה (לרגינקה היו שערות קצרות כמו לבן).
- ג. **קוציק** - הזכות לשם וזהות, עבודת ילדים (קוציק סחב פחם בסיר ליהל כאשר הגיע משלוח הפחם לבית היתומים והוא רק בן חמש).
- ד. **אברמק** - הזכות לפרטיות (אברמק בנה מגירות ולכל ילד היתה מגירה פרטית משלו), הזכות של ילדים לבטא את עצמם ואת כישוריהם (אברמק הוא נגר ממש מצוין).
- ה. **חנה** - יחסים פוגעים בין ילדים, דחייה חברתית (אף אחד לא שחק עם חנה כאשר הגיעה לבית היתומים), אי קבלת השונה והאחר (חנה היתה רזה מאד ופרועה), הזכות לפרטיות.
- ו. **אירון** - הזכות של ילדים לבטא את עצמם, הזכות להתפתח ולפתח יכולות אישיות (אירון היה מפורסם מפני שהוא תופר הכי טוב ויכול להיות שבעתיד הוא יהיה חיט ידוע).
- ז. **פולה** - היחס לשונה (פולה היתה קטנה), מתן לגיטימציה לילדים להתנסות (היא הכניסה גרגיר אפון לאוזן כאשר שאר הילדים זרעו אפונה בעציצים, ובהמשך הדוקטור אמר שהגרגיר שלה צמח והשיג את האחרים בגלל שהיה לו טוב באוזן שלה).
- ח. **שימק** - גבולות המותר והאסור בהתנהגות, היחס להתנהגויות אלימות ופוגעניות כלפי האחר (שימק גנב מאחרים זרק אבנים ושבר שמשות).
- ט. **סטשיק** - היחס לשונה, תלמידאות, עזרה לזולת (סטשיק נבחר מבין הילדים כמישהו שהם אוהבים במיוחד מפני שהוא עוזר לכולם).
- י. **רבקה** - חשיבות הספורט כחלק מהתפתחות הילד והצטיינות בספורט, תגמול ופרסים חינוכיים בעקבות הצטיינות (הדוקטור המציא פרס מיוחד עבורה שכל החורף נאסר על הבנים להשליך עליה כדורי שלג).
- יא. **חיימק** - היחס לילדים קטנים, התנהגות פוגענית כלפי אחרים, אלימות פיזית ומילולית בין ילדים, היחס לחיות (חיימק החריב במקל קן נמלים), צדק הוגנות והזכות להישמע (חיימק נתבע בבית משפט של הילדים ושם הוא הביע חרטה).
3. ומה עם **בלומקה**? - ביומנה מתארת בלומקה את כל הילדים המופיעים בתמונה אולם דמותה שלה אינה מתוארת ביומן. נסו לדמיין - מי היתה בלומקה? מה לדעתכם היה הייחוד שלה לצד הילדים האחרים? שער, מה היו יחסיה עם הילדים האחרים?

"לילד יש הזכות המלאה להיות הוא עצמו"

על מימוש זכויות ילדים אז והיום

1. בלומקה כותבת ביומנה על האופן בו קורצ'אק מתייחס לילדים.
להלן מספר אמירות מפי דר' קורצ'אק כפי שבלומקה מתארת ביומנה

א. "לכל ילד יש הזכות המלאה לשמור לעצמו את הסודות שלו"

ב. "תמיד צריך לומר לילדים את האמת"

ג. "אדון דוקטור אף פעם לא מרשה למחנכים להרים יד על ילד"

ד. "אצלנו בבית כל אחד יכול להתפלל לפי דרכו ומי שלא רוצה לא חייב להתפלל"

ה. "אסור להכריח ילדים מה שלא יהיה"

ו. "לבנות ולבנים יש אותן הזכויות ומותר להם לעשות בדיוק את אותם הדברים"

ז. "כשמישהו קטן אין זאת אומרת שהוא שווה פחות או שהוא יותר טפש"

ח. "אם מישהו יגנוב משהו ממישהו אחר בבית, ירביץ למישהו או יפגע בו הוא יובא

בפני בית משפט של הילדים. וכולנו לומדים איך עושים צדק"

ט. "אדון דוקטור מעודד אותנו לקרוא ספרים"

י. "ילד חייב לאכול רק כמה שהוא רוצה, לא פחות אבל גם לא יותר"

יא. "הוא מרשה לנו להרעיש ולהשתולל....לאסור על ילד את הדברים האלה זה

כאילו לאסור על הלב שלום לפעום"

יב. "לילד יש הזכות המלאה להיות הוא עצמו ויש לו זכות ליחס של כבוד"

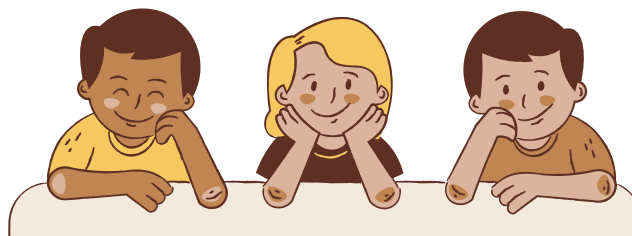
2. המורה תבקש מהתלמידים לעיין באמנת זכויות הילד. ולהצביע על זכויות הבאות לידי ביטוי בכל אחד מהמשפטים שלעיל. ניתן להיעזר בטבלה המצורפת לצורך תרגיל זה.

*ניתן להדפיס את האמנה בשפות שונות לטובת הפעילות לתלמידים

משפטים מתוך יומנה של בלומקה	זכויות של ילדים על פי האמנה הבינלאומית לזכויות הילד
לבנות ולבנים יש אותן זכויות.....	סעיף 2 – שמירה על זכויות ילדים ללא הפליה וללא קשר לגזע, צבע עור, מין
לכל ילד יש הזכות המלאה לשמור לעצמו את הסודות שלו	סעיף 16 – הזכות לפרטיות

משפטים מתוך יומנה של בלומקה זכויות של ילדים על פי האמנה הבינלאומית לזכויות הילד
לבנות ולבנים יש אותן זכויות..... סעיף 2 - שמירה על זכויות ילדים ללא הפליה וללא קשר לגזע, צבע עור, מין
לכל ילד יש הזכות המלאה לשמור לעצמו את הסודות שלו סעיף 16 - הזכות לפרטיות

3. מהי האחריות של הילדים ושל המבוגרים במימוש זכויות אלו? כיצד אחריות זו באה לידי ביטוי בהתנהגותו של דר' קורצ'אק כלפי הילדים? כיצד היא מתבטאת באחריות של הילדים עצמן?
4. האם הזכויות שבאות לידי ביטוי באמירות של דר' קורצ'אק מתמשות היום אצלכם בבית הספר, בבית, בתנועה, בפעילות עם חברים? תנו דוגמא לחוויה שלכם או של ילדים אחרים שאתם מכירים למימוש או לפגיעה בזכויות אלו.

- חמילבסקה, א': [2011]. מהדורה עברית בתרגום אורי אורלב, הוצאת צלטנר, 2012.
- כהן, א' (1974). יאנוש קורצ'אק המחנך. הוצאת גומא, תל אביב.
- קורצ'אק, י' (תשכ"ב). כתבים פדגוגיים. תרגמו: דב סדן ושמשון מלצר, הוצאת הקיבוץ המאוחד, תל אביב.
- קורצ'אק, י' (1979). המלך מתיא הראשון. תרגם: אורי אורלב, הוצאת כתר, תל אביב
- מי היה יאנוש קורצ'אק - מט"ח
- ישראל קוראת קורצ'אק.
- אתר זכויות התלמיד - אמנת זכויות הילד

